

Zitting 1981–1982

11 932

Herziening van de bepalingen van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering, de Beginselenwet gevangeniswezen en enkele andere wetten omtrent de maatregel van terbeschikkingstelling en enige andere onderwerpen die met de berechting van geestelijk gestoorde delinquenten samenhangen

Nr. 9

De vroegere stukken zijn gedrukt in de zittingen 1971–1972, 1972–1973, 1980–1981

EINDVERSLAG

Vastgesteld, 3 november 1981

Na kennisgenomen te hebben van de memorie van antwoord en het gewijzigd ontwerp van wet hadden de leden van een aantal fracties alsnog de behoefte een en ander naar voren te brengen.

De vaste commissie voor justitie¹ brengt hiervan het navolgende verslag uit.

1. Inleiding

Reeds bij het leveren van hun inbreng in het voorlopig verslag in 1973 hadden de leden van de P.v.d.A.-fractie hun instemming betuigd met het onderhavige wetsontwerp. Die instemming is nog vergroot door de wijze waarop de bewindslieden zijn ingegaan op een aantal kritische vragen die ondanks die instemming werden gesteld ten aanzien van met name het karakter van de maatregel van terbeschikkingstelling, de duur van de maatregel, de rechtspositie van de ter beschikking gestelde, de misdrijven waarvoor t.b.s. mogelijk is en de combinatie van straf en maatregel.

Deze leden konden zich vinden in de kwalificatie van de terbeschikkingstelling als maatregel van strafrechtelijke aard die met de straf gemeen heeft dat zij beide de dubbele functie vervullen van reactie op een bepaalde schending van de rechtsorde en voorkómen dat door dezelfde of andere personen nieuwe strafbare feiten worden gepleegd. Eveneens deelden zij de visie dat in geval van straf (met name vrijheidsstraf) als reactie op een bepaalde schending van de rechtsorde sprake is van een persoonlijk verantwoordelijk stellen van de dader voor zijn doen en laten, terwijl daarentegen de terbeschikkingstelling niet een persoonlijk verantwoordelijk stellen van de dader inhoudt, ook al is niet uitgesloten dat hij in meerdere of mindere mate voor zijn doen en laten verantwoordelijk kan zijn. De tenuitvoerlegging van zowel vrijheidsstraf als maatregel dient er op gericht te zijn dat bij terugkeer in de maatschappij betrokkene zich daarin beter zal kunnen staande houden zonder opnieuw strafbare feiten te begaan.

Het verheugde de leden van de P.v.d.A.-fractie dat de bewindslieden dan nog wel geen algemene maximumduur maar toch in ieder geval een selectieve maximumduur voor de t.b.s. willen invoeren, zodat deze slechts voor nader omschreven geweldsmisdrijven langer dan 6 jaar kan duren.

Ook de rechtspositie van de ter beschikking gestelde is naar de mening van deze leden aanmerkelijk verbeterd. Eveneens achtten zij het een verbetering dat de categorie delicten waarvoor een t.b.s. kan worden opgelegd

¹ Samenstelling: Rietkerk (VVD), Roethof (PvdA), voorzitter, Haas-Berger (PvdA), Stoffelen (PvdA), G. C. van Dam (CDA), G. M. P. Cornelissen (CDA), Kosto (PvdA), Salomons (PvdA), Patijn (PvdA), Korte-van Hemel (CDA), Evenhuis-van Essen (CDA), Jacobse (VVD), Wessel-Tuinstra (D'66), Faber (CDA), Nijpels (VVD), ondervoorzitter, Buikema (CDA), Schutte (GPV), Krajenbrink (CDA), Lankhorst (PPR), Van den Toorn (CDA), Kohnstamm (D'66), Brouwer (CPN).

teruggebracht is van misdrijven waarop naar de wettelijke omschrijving gevangenisstraf van één jaar of meer is gesteld naar misdrijven waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten (dat wil zeggen waarop – behoudens uitzonderingen – een gevangenisstraf van vier jaren of meer is gesteld).

Ondanks de positieve ontvangst van de memorie van antwoord op het voorlopig verslag en het gewijzigde ontwerp van wet hadden de leden van de P.v.d.A.-fractie toch nog een aantal vragen en verlangens ten aanzien van de hierboven vermelde onderdelen van het wetsontwerp: met name ten aanzien van een verdere inperking van de misdrijven waarvoor t.b.s. kan worden opgelegd, een verdergaande verlaging van de maximumduur van de t.b.s. en een verdergaande versteviging van de rechtspositie van de ter beschikking gestelde.

In afzonderlijke paragrafen en bij de artikelsgewijze behandeling zouden zij hierop en nog op andere punten nader ingaan.

Alvorens daartoe over te gaan wilden zij echter nog de verhouding aan de orde stellen tussen het onderhavige wetsontwerp en het ontwerp van Wet b.o.p.z. Zoals de memorie van antwoord ook stelt lag aanvankelijk een ver- gaande aanpassing van het ontwerp t.b.s. aan het ontwerp b.o.p.z. in de be- doeling. In het laatste zou een in beginsel uniforme regeling van de rechts- positie van alle soorten psychiatrische patiënten moeten worden opgeno- men. Deze weg is verlaten om in de memorie van antwoord gememoreerde redenen.

Deze door de Regering gekozen werkwijze had geheel en al de instem- ming van de leden van de P.v.d.A.-fractie, zoals ook blijkt uit het eindverslag inzake het ontwerp van Wet b.o.p.z. (dd. 9 oktober 1980, kamerstuk 11 270, nr. 16). Deze leden wilden echter thans terugkomen op een door een lid van deze fractie eerder gedane suggestie met betrekking tot de procedure van behan- deling van beide wetsontwerpen (kamerstuk 11 270, nr. 11). Zij zagen namelijk niet in waarom, nu niet gekozen is voor verdere aanpassing van beide wets- ontwerpen aan elkaar, ook afgezien zou moeten worden van gelijktijdige beh- andeling van beide wetsontwerpen. Uit de memorie van antwoord kregen zij de indruk dat de bewindslieden voorkeur geven aan gescheiden afhandeling en invoering, mede om de kans op verdere vertraging te verminderen. Een vertraging van een tot stand komen van de Wet b.o.p.z. zouden deze leden ook per se niet wensen.

De leden van de P.v.d.A.-fractie waren echter van mening dat verdere schriftelijke behandeling van het onderhavige wetsontwerp niet lang meer zou behoeven te duren, zodat vertraging in de afhandeling van het wets- ontwerp b.o.p.z. nauwelijks gevreesd behoeft te worden. Bovendien hebben beide wetsontwerpen voor wat betreft terminologie, toepasbaarheid van hoofdstukken (VI en VII) uit het wetsontwerp b.o.p.z. ook op het wetsontwerp t.b.s. en van in beginsel alle bepalingen uit het wetsontwerp b.o.p.z. op ex ar- tikel 37 SR. in een psychiatrisch ziekenhuis geplaatsten zoveel met elkaar ge- meen en wordt in de memorie van antwoord inzake het wetsontwerp t.b.s. zo dikwijls verwezen naar beantwoording van vragen in het kader van het b.o.p.z.-ontwerp dat gezamenlijke mondelinge behandeling van beide ont- werpen niet alleen de voorkeur heeft van deze leden maar door hen ook als het meest logisch wordt geacht.

De leden van de V.V.D.-fractie hadden met genoegen kunnen constateren dat na jaren oponthoud de schriftelijke voorbereiding van het aan de orde zijnde wetsontwerp afgerond gaat worden.

Dat genoegen was des te groter nu niet alleen de koppeling met het ont- werp van Wet b.o.p.z. is losgelaten, maar ook omdat een groot aantal wijzi- gingen in het voorliggende ontwerp zijn aangebracht. Deze leden wilden daarbij niet verhelelen dat ook hun visie op de onderhavige materie, gelijk die van de Regering, sinds 1973 wijziging had ondergaan.

Deze leden achtten het daarbij van groot belang, dat er zich over het gewijzigde ontwerp van wet een redelijke mate van overeenstemming aftekende tussen de Regering en een aantal deskundigen. Dat was hen althans duidelijk geworden uit de bij de memorie van antwoord behorende bijlagen. Deze leden zouden het op prijs stellen indien de Regering inzicht zou kunnen verschaffen in de wijze waarop andere Westeuropese landen de strafrechtelijke aanpak regelen van hen die vanwege geestesstoornis niet of niet helemaal voor hun daden verantwoordelijk gesteld kunnen worden.

De leden van de fractie van D'66 konden over het algemeen instemmen met de door de ondertekenaars van het wetsontwerp aangebrachte wijzigingen. Ook stonden zij positief tegenover de afscheiding van dit wetsontwerp van de Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen (wet b.o.p.z.), al leek deze scheiding hen meer kunstmatig. Echter, met de praktische motieven die in de eerste paragraaf van de memorie van antwoord worden aangevoerd konden deze leden instemmen.

De leden van de P.S.P.-fractie hadden met genoegen geconstateerd, dat de voorbereiding van het wetsontwerp wordt voortgezet. Zij betreurden het echter, dat de memorie van antwoord tien jaar op zich heeft laten wachten. Eveneens betreurden deze leden dat er nog geen concrete voorstellen op tafel liggen ten aanzien van de – wettelijk vast te leggen – rechtspositie van de t.b.r.-gestelde.

De leden van de C.P.N.-fractie betreurden het dat de memorie van antwoord zo'n lange tijd op zich heeft laten wachten. Het gaat hier immers, aldus deze leden, om de wijziging van een wettelijke regeling die in de praktijk tot zeer grote problemen aanleiding geeft.

Hoewel zij begrip konden opbrengen voor de moeilijkheden rond de verhouding tussen dit wetsontwerp en het ontwerp van Wet b.o.p.z. vroegen zij zich af, waarom niet in een vroegtijdiger stadium de knoop is doorgehakt.

De leden van de C.P.N.-fractie waren evenwel verheugd dat de verstreken tijd gebruikt is om in het wetsontwerp een aantal verbeteringen aan te brengen, hoewel zij van oordeel waren dat veel van deze verbeteringen niet ver genoeg gaan en op andere punten ten onrechte geen wijzigingen zijn voorgesteld.

De leden van de R.P.F.-fractie hadden met belangstelling kennisgenomen van het onderhavige wetsontwerp en de schriftelijke behandeling daarvan sinds 1972. Zij vonden in de memorie van antwoord en de bijlagen daarbij aanleiding tot een aantal opmerkingen, die zij hieronder bij een tweetal onderdelen zouden weergeven.

2. Het karakter van de maatregel van terbeschikkingstelling

Terbeschikkingstelling is een maatregel die, naar de mening van de leden van de P.v.d.A.-fractie, meer nog dan gevangenisstraf ingrijpt in het leven van de geen die haar moet ondergaan. Zij wordt dan ook als een zwaardere «straf» ervaren dan de enkele vrijheidsstraf. Ongewisheid voor de t.b.-gestelde omtrent mogelijke resultaten van verpleging of behandeling, zijn afhankelijkheid van allerhande deskundigen en onzekerheid omtrent de uiteindelijke duur van de maatregel zijn daarvan de reden. Deze leden vonden dan ook dat deze maatregel slechts in de hoogst noodzakelijke gevallen moet kunnen worden opgelegd.

Het gewijzigd ontwerp houdt in zoverre een verbetering in ten opzichte van het oorspronkelijke ontwerp dat thans alleen een t.b.s. aan een verdachte wiens geestesvermogens gebrekkig ontwikkeld of ziekelijk gestoord zijn kan worden opgelegd indien voldaan is aan twee criteria, te weten: er is sprake van een misdrijf waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten en tevens eist de veiligheid van anderen, danwel de algemene veiligheid van per-

sonen of goederen het opleggen van die maatregel. Op een aantal uitzonderingen na is voorlopige hechtenis slechts mogelijk voor misdrijven waarop vier jaren of meer gevangenisstraf is gesteld. Dit is dus een aanmerkelijk strenger criterium dan het criterium van één jaar of meer vrijheidsstraf uit het oorspronkelijke ontwerp.

Desalniettemin vroegen deze leden of het niet wenselijk en mogelijk zou zijn een nog strakker criterium te hanteren en wel door aanscherping van het tweede, door daaruit de algemene veiligheid van goederen te laten vervallen. Zou de t.b.s. niet uitsluitend moeten worden voorbehouden voor diegenen, die de veiligheid van personen in gevaar brengen? Het begrip algemene veiligheid van goederen achtten deze leden nogal vaag. Noch de memorie van toelichting noch de memorie van antwoord bieden daarover veel helderheid. Ook de argumentering op blz. 32 van de memorie van antwoord inhoudende: «het ernstige gevaar voor de omgeving kan echter zowel rechtstreeks andere personen als hun goederen gelden. Daarom kan het element «goederen in het criterium (–) niet worden gemist», vonden deze leden nogal mager. Het kon hen niet overtuigen van de noodzaak «goederen» in het criterium op te nemen. Wanneer kan men bovendien stellen dat de t.b.s. vereist is voor de «Algemene veiligheid van goederen»? Alléén als sprake is van een misdrijf van titel VII van het Wetboek van Strafrecht, dat gaat over «misdrijven waardoor de algemene veiligheid van personen of goederen wordt in gevaar gebracht»? Deze leden wezen er eveneens op dat in deze titel «veiligheid van goederen» rechtstreeks of indirect «veiligheid van personen» inhoudt (bijv. brandstichting, opzettelijk gevaar voor het (spoor)verkeer veroorzaken e.d.). Zij hadden echter niet de indruk dat de bewindslieden t.b.s. wilden beperken tot de misdrijven, waarvoor voorlopige hechtenis toegelaten is, uit de VIIe titel. Betekent dat, naar de mening van de bewindslieden dat altijd voldaan is aan het criterium «algemene veiligheid van goederen» indien van een vermogensdelict sprake is, zonder dat tevens sprake is van agressie tegen of bedreiging van personen? Is bovendien het risico niet groot dat door het criterium «Algemene veiligheid van goederen» in samenhang met het vereiste van «misdrijven waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten» slechts een bepaalde groep verdachten voor de maatregel van t.b.s. wordt uitgeselecteerd? Verscheidene delicten in de sociaal-economische sfeer (bijv. milieudelicten, belastingdelicten, delicten in de sfeer van het niet-afdragen van sociale verzekeringspremies en het tewerkstellen van illegalen) zijn immers of slechts overtredingen (waarvoor dan geen voorlopige hechtenis is toegelaten) of slechts misdrijven indien opzet bewezen kan worden? De bewijsvoering bij dit soort delicten blijkt in de praktijk zo moeilijk dat het dikwijls niet eens tot vervolging komt, laat staan tot veroordeling. Lopen verdachten van dit soort delicten dus al minder risico tot een vrijheidsstraf veroordeeld te worden dan verdachten van de onder het Wetboek van Strafrecht vallende vermogensdelicten, des te geringer zal dat risico vermoedelijk zijn met betrekking tot een t.b.s. Nu kan tegengeworpen worden dat een t.b.s. alleen dan in aanmerking komt indien sprake is van een verdachte wiens geestvermogens gebrekkig ontwikkeld of ziekelijk gestoord zijn. De memorie van antwoord stelt dat het met betrekking tot de – kort samengevat – stoornis van artikel 37a, anders dan met betrekking tot die van artikel 37, waar gedacht zou moeten worden aan psychotische stoornissen, gaat om verdachten, lijdende aan karakterstoornissen. Nu meenden deze leden dat psychotische stoornissen betrekkelijk eenvoudig te herkennen zijn, doch dat dat heel wat moeilijker ligt ten aanzien van karakterstoornissen. Wijzigen zich bovendien niet voortdurend de opvattingen van deskundigen omtrent de vraag of al dan niet van een karakterstoornis kan worden gesproken en omtrent de feitelijke betekenis van zo'n stoornis voor het doen en laten van de mens? Wordt ook niet het al dan niet opsporen van deze stoornissen – mede – ingegeven door opvattingen in de maatschappij omtrent het al dan niet acceptabel zijn van bepaalde vormen van gedrag, in het bijzonder ook door opvattingen van opsporings- en vervolgingsorganen van rechters en de hen adviserende deskundigen omtrent het meer of minder acceptabel

zijn van verschillende soorten delicten? Is het – helaas – nog niet altijd zo dat delicten in de sociaal-economische sfeer doch vallend buiten het Wetboek van Strafrecht in het algemeen als minder ernstig worden beschouwd dan de onder dit Wetboek vallende vermogensdelicten? Zal niet een recidiverende oplichter van welgestelde weduwen een groter kans op t.b.s. lopen dan een recidiverende belastingfraudeur? Evenzo een steeds weer gappende junkie dan iemand die altijd weer met een borrel te veel achter het stuur gaat zitten? Deze leden wilden geen pleidooi voeren om nu ook maar de t.b.s. op te leggen aan deze categorieën delinquenten door te proberen aan te tonen dat ook bij hen sprake kan zijn van ziekelijke stoornis enz. Neen, deze leden meenden, dat evenals de commune vermogensdelinquenten en anderen door wier daad de algemene veiligheid van goederen in gevaar zou kunnen komen deze delinquenten hun straf niet zouden mogen ontlopen, doch zij vroegen of de t.b.s. ten aanzien van deze categorieën niet zou kunnen worden gemist. Willen de bewindslieden daarom nog eens dieper ingaan op de vraag of de maatregel van t.b.s. niet slechts gereserveerd zou dienen te worden voor diegenen die, mits ziekelijk gestoord enz. zijnde, gevaar opleveren voor leven en lijf van andere personen, zo vroegen de leden van de P.v.d.A.-fractie.

Deze leden waren te meer deze overtuiging toegedaan nu hen uit een brochure van de Belangengroep Wetsovertreders, afd. Groningen dd. augustus 1981, genaamd «t.b.r. onder een andere loep» bleek dat de strafrechter hoe langer hoe minder t.b.s. blijkt op te leggen voor delicten waarbij noch van agressie, noch van bedreiging of dwang sprake is.

Kunnen de bewindslieden de in genoemde brochure vermelde gegevens bevestigen, dat in 1972 nog ± 450 personen ter beschikking waren gesteld voor delicten waarbij noch van agressie, noch van bedreiging of dwang sprake was, dat het er in 1978 nog 130 waren en dat het aantal begin van dit jaar tot 56 personen was afgenomen? Kunnen de bewindslieden voor deze afname een verklaring geven? Deze kan toch nauwelijks gelegen zijn in het feit dat er zich minder «karakterstoornissen» voordoen bij verdachten van niet-agressieve delicten dan voorheen, doch eerder in het feit dat de opvattingen daarover zijn veranderd?

Tot dusver hadden de leden van de P.v.d.A.-fractie alleen nadruk gelegd op het huns inziens overbodige van het criterium «algemene veiligheid van goederen». Ten opzichte van een sleutelen aan het criterium «algemene veiligheid van personen» stonden zij wat huiveriger. Desalniettemin konden zij zich voorstellen dat ook hier nog een verdere inperking van de misdrijven waarvoor t.b.s. kan worden opgelegd zou kunnen plaatshebben. Zij waren van mening dat sprake moet zijn van bedreiging van leven of lijf van personen. Delen de bewindslieden deze mening of staan zij een ruimere interpretatie voor?

Naar aanleiding van de vraag voor welke delicten onder het gewijzigde ontwerp nog t.b.s. zal kunnen worden opgelegd hadden de leden van de P.v.d.A.-fractie nog een enkele vraag over het op blz. 11 van de memorie van antwoord vermelde staatje.

Onder I wordt als delict, waarvoor geen voorlopige hechtenis is toegelaten en waarvoor in de toekomst geen t.b.s. kan plaatsvinden, verduistering (artikel 321 Sr) genoemd. Staat artikel 321 Sr niet vermeld in artikel 67 SV, eerste lid onder b, als misdrijf waarvoor voorlopige hechtenis kan worden gegeven, zo vroegen zij.

Het verheugde de leden van de V.V.D.-fractie dat de Regering deze memorie van antwoord had aangegrepen om een meer principiële benadering te geven van de terbeschikkingstelling.

Uitgangspunt van deze leden was dat de terbeschikkingstelling met name gezien dient te worden als poging van de maatschappij om personen die niet of slechts gedeeltelijk op hun daden kunnen worden aangesproken, via psychiatrische hulpverlening weer geschikt te maken voor een terugkeer in de maatschappij.

Hoewel, zoals ook door de Regering is aangegeven, de terbeschikkingstelling gericht is op handhaving van de rechtsorde in tweeërlei zin, neemt dat toch niet weg, aldus de leden van de V.V.D.-fractie, dat veel meer dan bij de vrijheidsstraf, de t.b.r. gericht is op de feitelijke oorzaak van het afwijkend gedrag van de delinquent. Een feitelijke oorzaak die de betrokkenen over het algemeen minder aan te rekenen is dan die bij delinquenten, waarbij geen sprake is van geestesstoornis. Een dergelijke invalshoek onderkent weliswaar het beveiligingskarakter van de t.b.r. en de inbreuk die plaatsvindt op de rechtsorde, maar legt het accent op de behandeling van de betrokkene. Vanuit een dergelijke benadering is het verdergaande karakter van de t.b.r. tegenover de gevangenisstraf ook te rechtvaardigen. Overigens houdt voorgaand standpunt impliciet ook een oordeel in over de combinatie vrijheidsstraf en t.b.r., zo stelden de leden van de V.V.D.-fractie.

Het verheugde de leden van de fractie van D'66 dat thans aan het gewijzigde ontwerp van wet een principiële uiteenzetting over het karakter van de terbeschikkingstelling was toegevoegd. Juist de ingrijpende aard van de maatregel rechtvaardigt een goede onderbouwing. Dit vormde dan ook de reden voor de leden van deze fractie om in dit eindverslag ook wat uitvoeriger stil te staan bij de belangrijke principiële achtergronden van de maatregel. In de maatregel van terbeschikkingstelling verenigen zich immers juridische en therapeutische bemoedening tot een complex geheel. De wijze waarop deze maatregel gestalte krijgt, verdient grote aandacht; het geringe aantal personen dat ter beschikking is en nog zal worden gesteld, doet hier niets aan af. Het primaire doel van het strafrecht is voorkomen van delinquent gedrag. Strafdreiging is daarop gericht. Aldus beschouwd is het strafrecht een instrument voor gedragscontrole van de burgers, die zijn rechtvaardiging ontleent aan zijn doeltreffendheid. Dit heeft tot gevolg dat deze leden – wat wel genoemd wordt – de retributieve strafrechtvaardigingstheorie niet onverkort ondersteunen. Deze theorie gaat er immers in haar kern vanuit dat bestraffing van daders zelfs gerechtvaardigd kan zijn als een dergelijke bestraffing geen enkel praktisch doel dient. Echter wie zich ten doel stelt in een samenleving het totaal der misère te minimaliseren (en dit doel behoort tot de bagage van de leden van de fractie van D'66, zo stelden dezen) zal zich realiseren dat het enkel opeenstapelen van misère van het doel wegvoert. Met andere woorden, het nuttig effect van een eventuele straf dient primair te staan, hetgeen concreet wordt uitgedrukt in de tweede functie van de rechtshandhaving: het voorkomen dat door dezelfde of andere personen nieuwe strafbare feiten worden gepleegd. Gaven deze overwegingen de bewindslieden, gezien de opmerkingen op blz. 4 van de memorie van antwoord, aanleiding om ten minste een rangorde aan te geven in de functie vergelding en preventie die zij daar signaleren, zo vroegen deze leden.

Deze leden vroegen zich voorts af of aan deze twee functies niet een derde dient te worden toegevoegd, namelijk hetgeen door de Groningse strafrechtsgelerde Vrij in zijn afscheidsrede als subsocialiteit is aangeduid: een maatschappelijke minustoestand van onrust, ontstemming en verstoring waarvan gevaar uitgaat en die een zelfstandige grond kan zijn voor handhaving van de rechtsorde en strafoplegging in het bijzonder.

Is het niet juist bij de maatregel van terbeschikkingstelling zo dat die minustoestand moet worden opgeheven, zo merkten deze leden op. In de uiteenzetting over het karakter van de maatregel ervoeren deze leden het ontbreken van deze functie als een ernstige omissie, hoewel het hun leek dat de Regering hun mening deelde, getuige de opmerkingen van de Minister bij de begrotingsbehandeling 1981 in de Eerste Kamer (Handelingen Eerste Kamer, 24 februari 1981, blz. 452).

De nadruk die in de memorie van antwoord wordt gelegd op de reactie op een schending van de rechtsorde, als eerste functie genoemd, blijkt ook nog eens in een passage op blz. 4, waarin de vrijheidsstraf met de maatregel van terbeschikkingstelling wordt vergeleken. Met de zinsnede dat de «terbe-

schikkingstelling intussen toch ook de eerstgenoemde functie (bedoeld is de reactie) vervult, ongeacht de persoonlijke verantwoordelijkheid van de dader», hadden deze leden grote moeite, en wel om de volgende reden.

Ontbreekt bij de dader mens rea (opzet of tenminste onachtzaamheid) dan is er sprake van een strafuitsluitingsgrond. Met betrekking tot het onderhavige wetsontwerp heeft dit tot gevolg dat wie een daad begaat «dat hem wegens de gebrekkige ontwikkeling of de ziekelijke stoornis van zijn geestesvermogens niet kan worden toegerekend», niet strafbaar is. In het verlengde van de hierboven door de leden van deze fractie genoemde strafrechtvaardigingsgronden, betekent dit, dat deze leden een straffen van de dader niet op zijn plaats achtten omdat deze bestraffing geen leereffect voor de toekomst zal opleveren. Echter wie straf ontloopt wegens ziekelijke stoornis van zijn geestvermogens, gaat niet vrijuit: de terbeschikkingstelling kan immers volgen; een maatregel die toch een vergaande beperking van de vrijheid van de betrokkene inhoudt. In de betrokken passage in de memorie van antwoord komt een in een zogenaamde retributieve strafrechtvaardigingstheorie passende illusie naar voren dat er geen straf is zonder schuld. In de visie van deze leden evenwel zou het criterium moeten zijn dat, naast geen straf zonder schuld, er tenminste geen straf is zonder doel. Als men aan dat criterium tracht te voldoen, wordt het onderscheid tussen vrijheidstraf en terbeschikkingstelling als maatregel vaag. Beiden dienen dan immers een preventieve functie. Dat geestelijk gestoorde delinquenten veelal niet vrijuit gaan past zeer wel in de opvattingen van deze leden, daar in die gevallen van de therapeutische maatregelen een preventieve werking zal uitgaan. Zoals onlangs nog door dr. H. F. M. Crombag is opgemerkt bij de aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar in de rechtspsychologie te Leiden moet men niet uit zijn op straffen zonder meer, maar op «maatregelen die tegen minimale kosten voor de gemeenschap en de dader een maximale preventieve werking hebben. Al het andere is wraakzucht, begrijpelijk wellicht als particuliere emotie, maar niet iets om een rechtsstaat op te bouwen». Delen de bewindslieden de door deze leden van het wetsontwerp afwijkende onderbouwing van de maatregel van terbeschikkingstelling? Samenvattend waren de leden van de fractie van D'66 van mening dat preventie en beveiliging van de samenleving voor hen die een onaanvaardbaar risico betekenen, voorop dient te staan.

Wilden deze leden ten aanzien van de strafrechtvaardiging met name de preventie en het opheffen van subsocialiteit centraal stellen, met betrekking tot de straf distributie onderschreven zij het in het wetsontwerp neergelegde evenredigheidsbeginsel. Juist de verdergaande inperking van de vrijheid van de betrokkene betekent dat de reactie op een schending van de rechtsorde in een redelijke verhouding moet staan tot de ernst van het delict.

Als uitvloeisel van het evenredigheidsbeginsel is de maximum duur in de wet opgenomen waarmee deze leden volledig konden instemmen. Niettemin vroegen zij zich af of toepassing van dit beginsel niet pleit voor een heroverweging van de «lichtere» terbeschikkingstelling. Terecht naar de mening van deze leden zag men dat de laatste tien jaar steeds minder terbeschikkingstellingen ten aanzien van niet-agressieve delicten worden uitgesproken. Dreigt de klok niet teruggedraaid te worden, als, ten gevolge van de nieuwe wetsbepalingen, een nu afstervende praktijk wellicht weer gaat opbloeien. Men kan daar toch moeilijk spreken van een zodanig direct en ernstig gevaar voor lijf en leven van anderen dat in deze gevallen tot oplegging van de ingrijpende maatregel van terbeschikkingstelling moet worden overgegaan, zo vroegen deze leden. Het evenredigheidsbeginsel lijkt hier verloren te gaan. Het ligt eerder voor de hand de gewone straftoemeting van toepassing te laten zijn, zo nodig gecombineerd met bijvoorbeeld een vrijwillige behandeling tijdens de eventuele gevangenisstraf, zo meenden zij.

De door de leden van de fractie van D'66 gekozen uitgangspunten, waarin de terbeschikkingstelling primair gezien wordt als een beveiligingsmaatregel met potentieel positief effect in de toekomst, pleitten zeker niet voor de

afdwingbaarheid van de behandeling. Elke behandeling behoort, samen met alle daaruit voortvloeiende beperkingen, vrijwillig plaats te vinden, zo stelden deze leden. Om dit te bereiken valt bij voorbeeld te denken aan vrijwillig aangegane behandelingscontracten, waarin de wederzijdse verplichtingen en ontbindende voorwaarden telkens voor een bepaalde periode worden vastgelegd. Een goede regeling van de rechtspositie van de t.b.r.-gestelde zal hier dan bij aan moeten sluiten, ten einde tenminste enige gelijkwaardigheid tussen beide partijen te bereiken. Wat is het oordeel van de indieners hierover, zo wilden deze leden graag weten.

Deze leden hadden nog enige aarzeling of de procedure rond de psychiatrische rapportage wel met de optimale waarborgen omkleed zal zijn. In de bestaande regeling, en het wetsontwerp sluit zich hier bij aan, heeft de verdachte de psychiater die over hem advies gaat uitbrengen, niet zelf gekozen. De bezwaren die zouden voortvloeien uit het recht van de verdachte in dit stadium zelf zijn psychiater te kiezen onderkenden deze leden. Echter indien de ervaringen die de verdachte in de loop der tijd opdoet, het karakter van wantrouwen met zich mee zouden brengen, zou dit logischerwijs een goede observatie en rapportage bemoeilijken. Licht het derhalve niet meer voor de hand indien de psychiater, om wat voor reden dan ook, niet langer het vertrouwen geniet van de verdachte, deze laatste de mogelijkheid te geven een onafhankelijke psychiatrische deskundige in te laten schakelen, zo vroegen deze leden. Naast deze mogelijkheid van «contra-expertise» zou ook een team van meerdere deskundigen, waaronder de psychiater, als figuur denkbaar zijn in dit verband. Delen de indieners de zorg tot vergroting van de waarborgen in deze procedure en, zo ja, aan welke mogelijkheid geven zij de voorkeur, zo informeerden deze leden tenslotte.

De leden van de P.P.R.-fractie stelden allereerst vast dat bij de maatregel van terbeschikkingstelling aan de regering (t.b.r.) in het algemeen twee doelstellingen tegelijkertijd nagestreefd worden: enerzijds bescherming van de maatschappij, anderzijds hulpverlening aan de ter beschikking gestelde. Ook in de memorie van antwoord bij het gewijzigd ontwerp van wet wordt het karakter van de maatregel op deze wijze op twee sporen gezet. In de praktijk is echter in toenemende mate duidelijk geworden dat hulpverlening vrijwel onmogelijk is bij die ter beschikking gestelden die daar niet vrijwillig aan meewerken. Hulpverlening, zowel op lichamelijk als op geestelijk terrein, grijpt zo diep in de persoonlijkheid in, dat de bereidheid om daaraan mee te werken redelijkerwijze ook niet geëist mag worden. Het recht om hulpverlening te weigeren moet, aldus deze leden, gerespecteerd worden.

De doelstelling «bescherming van de maatschappij» kan bereikt worden ook als die van de hulpverlening niet haalbaar blijkt. De leden van de P.P.R.-fractie constateerden dat aan de noodzaak om de maatschappij te beschermen tegen personen in een klein aantal gevallen niet te ontkomen valt, namelijk indien die personen risico's voor anderen met zich brengen die onaanvaardbaar groot geacht moeten worden. Bescherming zal in de praktijk neerkomen op afzondering van degenen die zo'n risico veroorzaken. Wanneer de ervaring leert dat hulpverlening aan hen die afgezonderd zijn niet altijd mogelijk is, blijft de bescherming als belangrijkste doelstelling over, en gebiedt de eerlijkheid te zeggen dat, ook als dit als enige doelstelling overblijft, de afzondering onverminderd noodzakelijk blijft. Het wezenlijke karakter van de terbeschikkingstelling aan de regering is de bescherming van de maatschappij.

Tegen wie moet de maatschappij beschermd worden? Tegen personen, van wie bewezen is dat zij een geweldsdelict gepleegd hebben dat groot gevaar voor andere mensen opleverde, en die tevens op grond van klinisch-psychiatrisch onderzoek geacht moeten worden ook in de toekomst onaanvaardbaar groot gevaar voor personen op te leveren.

In de meeste gevallen zal zo iemand een psychische stoornis hebben. Echter niet deze stoornis, maar het maatschappelijk risico dient de enige grond te zijn voor de mogelijkheid om een persoon ter beschikking van de regering

te stellen. Dit brengt met zich dat het criterium «gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke storing zijnen geestvermogens», zoals voorgesteld in de artikelen 13 en 37, onvoldoende onderscheidend geacht moet worden. Het versluiert de wezenlijke doelstelling van de t.b.r., nl. bescherming van de maatschappij, en – erger nog – werkt in de thans voorgestelde procedure van instelling en verlenging van de maatregel in het nadeel van de ter beschikking gestelde.

Het sluit bij voorbeeld niet uit dat iemand, die wegens een vermogensdelict veroordeeld is tot gevangenisstraf, na het advies van een psychiater dat zijn geestesvermogens gebrekkig ontwikkeld of ziekelijk gestoord zijn, op grond van artikel 13 in een t.b.r.-inrichting wordt geplaatst. Op geen enkele wijze hoeft hier te blijken dat veroordeelde een gevaar voor de samenleving oplevert. Ook in de artikelen waar wel als voorwaarde gesteld wordt dat de veiligheid van anderen de t.b.r. eist is ten onrechte niet de beperking aangebracht dat bewezen is dat zij een geweldsmisdrijf hebben gepleegd dat reeds groot gevaar voor anderen meebracht. Aldus bestaat de mogelijkheid dat een grote groep personen een t.b.r.-maatregel opgelegd kunnen krijgen, hoewel zij niet geacht moeten worden een groot gevaar voor de samenleving op te leveren.

Ook bij de verlenging van een t.b.r.-maatregel werkt het samengaan van de doelstelling van bescherming van de samenleving en die van de hulpverlening aan gebrekkig ontwikkelde of geestelijk gestoorde personen verwarrend en in het nadeel van de ter beschikking gestelde. Immers het wetsvoorstel behelst niet de plicht maar alleen de mogelijkheid om de betrokken persoon in de gelegenheid te stellen zijn mening daarover kenbaar te maken (het voorgestelde artikel 509 s SV.), en evenmin het recht om tegen de verlengingsbeslissing in beroep te gaan, indien de t.b.r. voor de eerste maal wordt verlengd en de verlenging niet meer dan een jaar belooft (het voorgestelde artikel 509 v SV.). Als reden voor dit laatste gemis vermeldt de memorie van antwoord (blz. 19) dat dit beroep zo'n beslag op tijd en energie van de ter beschikking gestelde zou leggen, dat de hulpverlening daardoor in het gedrang zou komen. De leden van de P.P.R.-fractie meenden, dat, indien dit recht thans wel toegekend zou worden, het gevoeglijk aan de betrokkene overgelaten kan worden om hierover zelf te beslissen, desgewenst nadat hij daarover met zijn hulpverlener heeft overlegd. Zij waren dan ook van oordeel dat, aangezien niet de fase waarin de hulpverlening verkeert, maar alleen de gevaarlijkheid van de betrokkene een criterium voor verlenging van de t.b.r. mag zijn, ook aan de rechten van de t.b.r.-gestelde geen afbreuk in verband met de hulpverlening mag worden gedaan.

Op grond van de bovengenoemde problemen die zich voordoen als bij de t.b.r. tegelijkertijd de twee doelstellingen van bescherming van de maatschappij enerzijds en hulpverlening aan de t.b.r. gestelde anderzijds worden nagestreefd, concludeerden de leden van de P.P.R.-fractie dat het de voorkeur verdient de maatregel van terbeschikkingstelling aan de regering strikt te beperken tot hen die onaanvaardbare risico's voor andere mensen meebrengen. Daartoe dient een nieuw criterium te worden ontwikkeld.

Hierin dient tenminste tot uitdrukking te worden gebracht dat:

1. bewezen is dat betrokkene een geweldsmisdrijf heeft gepleegd;
2. het geweldsmisdrijf groot gevaar opleverde voor andere personen dan de betrokkene;
3. op grond van klinisch verricht psychiatrisch onderzoek de betrokkene geacht moet worden ook in de toekomst groot gevaar voor andere personen dan hemzelf op te leveren.

Een zodanig criterium, waarvan enige elementen te vinden zijn in het voorgestelde artikel 38e Sr, biedt enige waarborg dat de kring van personen die vanwege een onaanvaardbaar risico voor de maatschappij daarvan afgezonderd moeten worden zoveel mogelijk beperkt wordt tot hen die inderdaad dit risico met zich hebben gebracht en nog zullen brengen.

Hiermee is tevens aangegeven dat de criteria die in het ontwerp worden voorgesteld voor een t.b.r. van minder dan 6 jaar dienen te vervallen. Ter

beschikking van de regering op de daargenoemde «lichte gronden» achtten de leden van de P.P.R.-fractie onvoldoende gegrond voor zo'n zware ingreep, en dientengevolge onaanvaardbaar.

Tegenover een vergaande ingreep in het leven van burgers, hoe beperkt hun aantal ook is, dienen rechten gesteld te worden die onaantastbaar zijn. Alleen het gevaar voor andere personen kan enige beperking van de uitoefening van deze rechten meebrengen. De rechten moeten in ieder geval inhouden:

- a. de mogelijkheid om bij enige beslissing omtrent de t.b.r. zijn mening kenbaar te maken;
- b. de mogelijkheid om bij instelling of verlenging een tegenonderzoek te laten doen door een zelf gekozen psychiater;
- c. plaatsing en verlening van telkens 1 jaar;
- d. het recht om hulpverlening te krijgen;
- e. het recht om hulpverlening te weigeren.

Over de hulpverlening maakten de leden van de P.P.R.-fractie nog de volgende kanttekeningen.

Hulpverlening dient in de ruimste zin van het woord opgevat en verleend te worden. Het lijkt voor de hand liggend om aan t.b.r. gestelden allereerst psychiatrische hulp te verstrekken. Gevaarlijkheid kan evenwel veroorzaakt of versterkt worden door tal van factoren buiten de persoon van de ter beschikking gestelde. Voor zover het enigszins mogelijk is, moet ook daaraan aandacht en daadwerkelijke hulp besteed worden. Overigens waren deze leden van mening dat hulpverlening op medisch en psychiatrisch gebied zoveel mogelijk onder verantwoordelijkheid van de Minister van Volksgezondheid moet worden gedaan. Immers, het is veelal een kwestie van toeval of een hulpbehoevende rechtstreeks deze hulp ontvangt of dat hij eerst een strafbaar feit heeft gepleegd. De bemoeienis van het justitieel apparaat kan hierin niet anders dan een zijdelingse zijn, en dient beperkt te worden tot het aspect van bescherming van de samenleving tegen personen die een onaanvaardbaar risico opleveren.

De leden van de R.P.F.-fractie merkten op dat in de memorie van antwoord steeds wordt gesproken over «terbeschikkingstelling» zonder de toevoeging «van de regering»; in het voetspoor daarvan wordt in de literatuur reeds gesproken over t.b.s. in plaats van t.b.r. Wat is de reden van die weglating? Indien de Regering meent dat deze toevoeging niet meer juist is, ter beschikking van wie wordt dan wel gesteld, zo vroegen deze leden.

Het wetsontwerp, aldus de leden van de R.P.F.-fractie, eist geen causaal verband meer tussen de gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke storing der geestvermogens en het begaan van het strafbare feit. Dit betekent, dat een ziekelijke storing, ontstaan ná het begaan van het delict kan leiden tot ontorekeningsvatbaarheid. Wordt hiermee het principiële verschil tussen maatregel en straf geen geweld aangedaan, zo vroegen deze leden.

3. Terbeschikkingstelling en vrijheidsstraf

De leden van de P.v.d.A.-fractie bleven in verband met de nadelen daaraan verbonden moeite hebben met de mogelijkheid van combinatie van vrijheidsstraf en maatregel. Zou hun voorstel om t.b.s. voor minder misdrijven toe te laten dan het gewijzigd ontwerp voorstelt worden overgenomen, dan zou er naar hun mening ook minder behoefte bestaan aan die combinatie-mogelijkheid.

Met de BWO, afdeling Groningen, in eerdergenoemde brochure waren zij van mening, dat het wenselijk is ook aan niet-t.b.s.-gedetineerden «behandelings»mogelijkheden in de gevangenis te bieden indien zij daar zelf om vragen.

Wat is de mening van de bewindslieden daaromtrent?

Hoe verklaren de bewindslieden het verschijnsel, zoals vermeld in bijlage 1 bij de memorie van antwoord, dat het aantal t.b.-stellingen afneemt, terwijl

het aantal gevallen dat gebruik gemaakt wordt van de artikelen 47 en 120 Gevangenismaatregel, waardoor niet-t.b.-gestelden alsnog kunnen worden overgeplaatst in een t.b.s.-inrichting, toeneemt?

Is de veronderstelling juist, dat rechters weinig vertrouwen hebben in de beveiliging die t.b.s.-inrichtingen zouden bieden en dat zij daarom de voorkeur geven aan het opleggen van lange vrijheidsstraffen, rekening houdend met de mogelijkheid van overplaatsing op grond van de artikelen 47 en 120?

Kunnen de bewindslieden enig inzicht geven in de aard van de delicten waarvoor gedetineerden, welke op grond van deze artikelen zijn overgeplaatst naar een t.b.s.-inrichting, veroordeeld waren, en in de duur van de hun toegemeten vrijheidsstraf?

De leden van de P.v.d.A.-fractie vreesden dat, mocht bovengenoemde veronderstelling juist zijn, het gewijzigd ontwerp geen wijziging zal brengen in de gewoonte van rechters om, in de verwachting van overplaatsing, lange vrijheidsstraffen op te leggen aan geestelijk gestoorde verdachten, ook al omdat de memorie van antwoord (blz. 31) bevestigt dat de gedetineerde ten aanzien van wie artikel 13 Sr. is toegepast, weer naar de gevangenis kan worden teruggeplaatst indien de reden voor plaatsing in een inrichting is vervallen.

Zoals door de leden van de V.V.D.-fractie in het voorafgaande was bevestigd, hadden zij enige problemen met de combinatie terbeschikkingstelling en vrijheidsstraf. Het was voor deze leden de vraag of deze twee strafrechtelijke maatregelen, zeker wat hun uitvoering betreft, principieel niet met elkaar in strijd zijn. Wordt een goede uitvoering van een terbeschikkingstelling niet bij voorbaat gefrustreerd door een vooraf te executeren gevangenisstraf? Is er wetenschappelijk onderzoek gedaan op dit terrein, zo wilden deze leden weten. In dit kader achtten de hier aan het woord zijnde leden het een grote verbetering dat de verplichte combinatie t.b.r.-gevangenisstraf wordt afgeschaft. Dit neemt echter niet weg, aldus deze leden, dat de terbeschikkingstelling ook in de toekomst als een straf zal worden ervaren en zelfs als een verdergaande straf dan de «normale vrijheidsbenaming». Wellicht dat de maximering van de t.b.r. er in een groot aantal gevallen voor zal zorgen dat de eigensoortigheid van een t.b.r.-maatregel wat meer naar voren komt. Zou de Regering kunnen aangeven in hoeveel gevallen in de afgelopen vijf jaar de combinatie gevangenisstraf en t.b.r. is uitgesproken en hoe de verhouding daarbij was tussen de duur van de vrijheidsstraf en de duur van de terbeschikkingstelling.

Aan de hand van de nadere schriftelijke en mondelinge gedachtenwisseling wensten deze leden nog eens nader te overwegen of de combinatie terbeschikkingstelling en vrijheidsstraf helemaal uitgesloten diende te worden.

De hier aan het woord zijnde leden zouden ook een nadere uiteenzetting willen zien over het karakter van de terbeschikkingstelling als met de oplegging van de t.b.r. niet tegelijkertijd wordt besloten tot verpleging. Vervolgens verzochten deze leden de Regering aan te geven in welk aantal gevallen een t.b.r. gecombineerd wordt opgelegd met een verpleging, een en ander over de jaren zeventig tot en met tachtig.

Ten slotte vroegen deze leden een oordeel van de Regering over de suggestie in de wet het recht van de ter beschikking gestelde op een onafhankelijk onderzoek vast te leggen.

De leden van de P.S.P.-fractie wezen erop, dat artikel 37a, lid 2, de rechter de mogelijkheid geeft van geval tot geval te bekijken of een combinatie van vrijheidsstraf en t.b.r.-maatregel moet worden opgelegd (blz. 8 memorie van antwoord). De leden van de P.S.P.-fractie vroegen zich af waarom hier niet meer aangesloten wordt bij toepassing van de artikelen 47 en 120 Gevangenismaatregel. Uitgaande van de vrijheidsstraf, die aan een onveranderlijke tijdsduur is gebonden, biedt toepassing van deze artikelen ook de mogelijkheid om iemand in een psychiatrische inrichting te plaatsen. Daarbij wilden de leden van de P.S.P.-fractie benadrukken, dat bovenbedoelde artikelen van

de Gevangenismaatregel strikt volgens de bedoeling van de wet worden toegepast. Oneigenlijk gebruik van de artikelen 47 en 120 Gevangenismaatregel bijv. als «alternatief» van plaatsing in een open inrichting wegens plaatsgebrek aldaar, wezen de leden van de P.S.P.-fractie af.

Delen de bewindslieden de mening, dat het vaststellen van gedeeltelijke toerekeningsvatbaarheid zowel door gedragsdeskundigen, als door de rechter altijd een arbitraire zaak is, die zoveel mogelijk vermeden dient te worden, zo vroegen zij.

De leden van de P.S.P.-fractie waren van mening, dat in de loop der tijd genoegzaam is aangetoond, dat dwangverpleging, dus tegen de wil van betrokkene in, geen enkele zin heeft. Waarom achten de bewindslieden het dan toch noodzakelijk om een t.b.r.gestelde tegen haar/zijn wil in te verplegen?

Hoe staan de bewindslieden tegenover het door de BWO afdeling Groningen geopperde plan van een tussen partijen af te sluiten behandelings«contract», waarin o.a. afspraken gemaakt worden over beperkingen, die de inrichting kan opleggen in het kader van de behandeling? De gedachte daarachter is, dat een groot aantal bepalingen aan de t.b.r.gestelde opgelegd worden die op geen enkele wijze in het belang van de behandeling of van de t.b.r.gestelde zijn, aldus de leden van de P.S.P.-fractie.

Ten aanzien van de combinatie van t.b.r. en vrijheidsstraf waren de leden van de C.P.N.-fractie verheugd dat de rechter de mogelijkheid heeft alléén een t.b.r. uit te spreken. Waarom is echter niet verder gegaan en deze combinatie alleen bij uitzondering toegestaan? Moet er zoveel waarde gehecht worden aan een vrijheidsstraf als symbolische straf, ook al dreigt daarmee het resultaat van een medische behandeling in de weegschaal te worden gelegd?

Wat is het oordeel van de Minister ten aanzien van het idee, zoals dat van verschillende kanten geopperd is, om een tussenvoorziening te creëren, tussen de gevangenis en de t.b.r.-inrichting, waar gedetineerden die psychisch in moeilijkheden zijn gekomen kunnen worden behandeld, zonder direct het t.b.r.-stempel opgedrukt te krijgen? Wordt artikel 47 en 120 Gevangenismaatregel niet vaak misbruikt om gedetineerden die niet ter beschikking worden gesteld een lange vrijheidsstraf te geven om zo alsnog de mogelijkheid te creëren een t.b.r. behandeling te ondergaan, zo vroegen de leden van de C.P.N.-fractie.

4. Maximumduur terbeschikkingstelling

Zagen de leden van de P.v.d.A.-fractie het goed dan kent het gewijzigd ontwerp een drietal soorten t.b.s. met verschillende maxima.

– De eerste is de t.b.s. van artikel 38 zónder bevel tot verpleging. Op grond van artikel 38d geldt zij voor twee jaar en kan zij volgens datzelfde artikel, indien de veiligheid van anderen enz. dat eist, slechts eenmaal worden verlengd hetzij met een jaar hetzij met twee jaar. De maximumduur komt dan neer op drie of vier jaar.

– De tweede is de t.b.s. van artikel 37b mét bevel tot verpleging en de t.b.s. van artikel 38 waaraan ingevolge artikel 38c, blijkens feiten en omstandigheden enz., alsnog een bevel tot verpleging kan worden verbonden. In deze gevallen is ingevolge artikel 38d slot een tweede verlenging mogelijk, in beginsel tot een maximum van 6 jaar (artikel 38e).

– Eerst wanneer sprake is van de criteria genoemd onder artikel 38e onder 1 en 2 (gewelddsmisdrijf, gevaar voor personen) mag de termijn van 6 jaar worden overschreden.

De leden van de P.v.d.A.-fractie vonden, zeker indien de criteria voor toepassing van t.b.s. ongewijzigd zouden blijven, de gehanteerde termijnen rijkelijk lang. Voor de «lichtste» vorm van t.b.s. staat de maximumduur van de eventueel op te leggen straf (ingevolge artikel 38 maximaal één jaar). Kan hier niet worden volstaan met maximaal 1 of 2 jaar? Ook de verplegings/behandelingstermijn van 6 jaar vonden zij aan de zeer hoge kant. Wordt deze termijn

soms mede ingegeven door de vaak lange wachttijden voor selectie en observatie en de eveneens lange tijd die t.b.s.-gestelden dikwijls in huizen van bewaring moeten doorbrengen alvorens in een t.b.s.-inrichting een plaats voor hen kan worden gevonden? Of loopt de termijn van de ter beschikkingstelling op grond van artikel 38f, onder a, ook niet gedurende die wachtperiodes voorafgaande aan plaatsing in een selectie-instituut, een psychiatrisch ziekenhuis of een inrichting? Wat zijn de gemiddelde wachttijden?

Kan uitgelegd worden waarom zulke lange termijnen voor t.b.s. nodig geacht worden? Is het niet mogelijk de verpleging/behandeling te intensiveren en in een tijdschema te plaatsen zodat met een geringer aantal jaren t.b.s. kan worden volstaan? Is het waar dat er soms verlengd wordt omdat er voor betrokkene geen uitzicht op werk zou bestaan? Slechts voor zeer uitzonderlijke gevallen konden deze leden zich voorstellen dat aan een t.b.s. van in beginsel onbeperkte duur behoefte zou kunnen bestaan. Deze t.b.s. zou dan vooral als beveiligingsmaatregel gezien moeten worden. Wel vonden zij dat, in verband met de rechtspositie van de t.b.s. gestelde, perioden van 6 jaar of een veelvoud daarvan veel te lang zijn om recht te doen wedervaren aan het belang van de t.b.s. gestelde bij een verantwoord en noodzakelijk zijn van langere terbeschikkingstelling. Artikel 509 o Sv zou in die zin moeten worden aangepast dat 6 jaar veranderd wordt in vier jaar en een veelvoud van 6 jaar in bij voorbeeld een veelvoud van 2 jaar na die periode van 4 jaar. Voor verlenging, een periode van 6 jaar te bovengaand, eist artikel 38e dat sprake is van een geweldsmisdrijf enz. Hoe zouden de bewindslieden het begrip «geweldsmisdrijf enz.» willen definiëren? Blijkens de tabel op blz. 11 van de memorie van antwoord onder II wordt onder «geweldsmisdrijf enz.» niet begrepen het delict van artikel 244 Sr, vleselijke gemeenschap met meisjes beneden de leeftijd van 12 jaar. Kunnen de bewindslieden uitleggen waarom dit delict geen geweldsmisdrijf zou zijn?

De leden van de V.V.D.-fractie hadden met instemming geconstateerd dat de Regering na heroverweging toch had besloten de t.b.r. aan een maximumtermijn te binden. De wijze waarop die maximering vorm heeft gekregen, sprak deze leden in principe aan. Met de door de Regering voorgestane, selectieve maximumduur wordt in ieder geval voorkomen dat de langdurige gevangenisstraf als een soort vervangingsmiddel voor de t.b.r. wordt gehanteerd, zoals in de memorie van antwoord terecht wordt opgemerkt. Daarnaast herhaalden deze leden nog eens hun visie dat een selectieve maximumduur ook zal voorkomen dat het strafelement in de terbeschikkingstelling te veel de overhand zou kunnen krijgen op het behandelingselement.

Wel hadden deze leden zich afgevraagd of de in artikel 38e, lid 1 gegeven beperking van de t.b.r. die de zes jaar te boven gaat, ook niet toegepast kan worden bij de tweejaarlijkse verlenging binnen die zes jaar.

Zou door een dergelijke regeling, zo wilden deze leden weten, de effectiviteit aan de t.b.r. worden ontnomen? Daarnaast vroegen deze leden zich af of het ook bij de eerste verlenging van de t.b.r. niet gewenst zou zijn de ter beschikking gestelde psychiatrisch te onderzoeken, c.q. hem het recht te verlenen op een onafhankelijk onderzoek.

De termijn van zes jaar als maximumduur voor de terbeschikkingstelling had de instemming van de leden van de fractie van D'66, zeker gezien het feit dat met de wijzigingen, tijdens de parlementaire behandeling geïntroduceerd, het evenredigheidsprincipe als grondslag is komen te gelden. Met betrekking tot artikel 38d, waarin onder meer de verlenging van de maatregel is geregeld, ondervonden de leden van D'66 meer moeilijkheden. De duur van de verlenging blijft ook in het gewijzigde wetsontwerp in principe op twee jaar gehandhaafd. Gezien evenwel de zwaarte van de opgelegde maatregel ging de voorkeur van hen uit naar een jaarlijks toetsingsmoment.

Steeds opnieuw zal immers de grondslag van de opgelegde terbeschikkingstelling overwogen dienen te worden, daarbij recht doende aan het evenredigheidsbeginsel. Dat betekent dat de t.b.r. telkens hooguit met één jaar verlengd zou mogen worden, zo meenden deze leden.

De selectieve maximering van de t.b.r. tot 6 jaar zagen de leden van de C.P.N.-fractie als een duidelijke verbetering. De argumenten waarom voor een maximale duur van 6 jaar is gekozen en niet voor bijvoorbeeld 4 jaar vonden zij weinig overtuigend. Is het niet verstandiger de duur van de therapie aan te passen aan de duur van de t.b.r. in plaats van andersom?

In welke gevallen een t.b.r. langer dan 6 jaar acceptabel wordt geacht bleef naar het oordeel van de leden van de C.P.N.-fractie vaag. Geldt dat voor alle gevallen waarvoor een t.b.r. is opgelegd wegens een misdrijf die gericht is tegen – of gevaar veroorzaakt voor één of meer personen? Of geldt het alleen voor de ernstigste gevallen uit die categorie? Diezelfde vaagheid geldt evenzeer voor de in artikel 38e, lid 2, geformuleerde voorwaarde voor verlenging. Kan de Minister daarop een nadere toelichting geven?

De leden van de C.P.N.-fractie waren van mening dat bij het opleggen van t.b.r. bij niet-agressieve delicten de grootste terughoudendheid moet worden aangenomen. Zij waren van oordeel dat bij het opleggen van de t.b.r. het argument van de beveiliging voorop moet staan. Naar hun mening moet de teruggang van het aantal t.b.r. gevallen waarbij geen sprake is van een agressief delict door de Minister bevorderd worden.

Het bleef voor de leden van de C.P.N.-fractie onduidelijk hoe de Minister de ontwikkeling beoordeelt dat de rechter steeds minder gebruik maakt van de mogelijkheid om t.b.r. uit te spreken in die gevallen waar geen sprake is van agressieve delicten. Kan de Minister dit nader toelichten? Wat wordt bedoeld met «gevaar voor de veiligheid van personen en goederen»?

Wil een bepaalde medische behandeling in het kader van de t.b.r. kans op succes hebben dat dient er naar de mening van deze leden een zekere vertrouwensbasis te bestaan tussen de behandelende psychiater en de patiënt. Op grond daarvan vroegen zij zich af of het verstandig is verlenging mogelijk te maken op grond van motieven die enkel en alleen ontleend zijn aan de behandeling. Ondermijnt dat niet de motivatie van de t.b.r. gestelde om aan een dergelijke behandeling deel te nemen? Ten aanzien van de verlengingsprocedure wilden de leden van die C.P.N.-fractie weten wat bedoeld wordt met het «zo enigszins mogelijk» horen van de t.b.r. gestelde (509 S)? In welke gevallen hoeft de t.b.r. gestelde niet gehoord te worden? Waarom heeft de t.b.r. gestelde geen recht op inzage in de stukken omtrent de lichamelijke en geestelijke gezondheid van de betrokkene en het advies van de inrichting waar hij of zij wordt verpleegd?

De leden van de C.P.N.-fractie achtten een belangrijke verbetering dat er nu beroepsmogelijkheden gecreëerd zijn tegen de beslissing van de rechtbank met betrekking tot de verlenging. Waarom is geen beroep mogelijk tegen de beslissing tot herroeping van een voorwaardelijke t.b.r., zo informeerden zij ten slotte.

In de bijlagen bij de memorie van antwoord zijn een aantal argumenten voor én tegen maximering van de t.b.r.-maatregel genoemd, zo merkten de leden van de R.P.F.-fractie op. Zij meenden dat de demotiverende werking op de patiënt om mee te werken aan de behandeling een zeer ernstig bezwaar is tegen maximering, die door W. Nieboer in *Delict en Delinquent* van oktober 1978 «een botte bijl» wordt genoemd. Nemen de bewindslieden dit bezwaar ernstig, en hoe kan dat bezwaar worden ondervangen, zo vroegen deze leden.

De leden van de R.P.F.-fractie achtten het een slechte zaak dat in het wetsontwerp de rechter binnen wiens arrondissement de patiënt zich bevindt, bevoegd is tot verlenging van de t.b.r. Dit zal in vele gevallen een ander zijn, dan degene die de maatregel in eerste instantie heeft toegepast en zich daarvoor diepgaand in de omstandigheden heeft verdiept. Deze kennis zal een aanzienlijke bijdrage kunnen leveren tot een verantwoorde beslissing over de verlenging. Zij vroegen dan ook deze wijziging ongedaan te maken.

Het wetsontwerp wijst het Gerechtshof te Arnhem als centrale beroepsinstantie voor de t.b.r.-verlening. Op andere terreinen van de rechtspleging blijkt concentratie van beroepsbehandeling bij één Hof naast ongemak vanwege grote afstanden tot aanzienlijke vertraging te kunnen leiden. Welke argumenten vóór deze concentratie zijn er, die dit bezwaar overtreffen, zo vroegen deze leden.

5. De rechtspositie van de ter beschikking gestelden

De leden van de P.v.d.A.-fractie vonden de memorie van antwoord op dit punt weinig verhelderend. Begrepen zij het goed, dan is er op blz. 14 van de memorie van antwoord sprake van de volgende drie-deling:

- Het Ontwerp van Wet b.o.p.z. kent een rechtspositieregeling alleen voor ingevolge die wet opgenomen psychiatrische patiënten (blz. 14 memorie van antwoord). Dat wil dus zeggen voor de onvrijwillig opgenomen psychiatrische patiënten.

Deze leden hadden evenwel begrepen dat de bepalingen van dat ontwerp in beginsel (blz. 2 memorie van antwoord) ook van toepassing zullen zijn op hen die op grond van artikel 37 Sr. in een psychiatrisch ziekenhuis zijn geplaatst (d.w.z. degenen die een strafbaar feit hebben begaan doch wie het niet kan worden toegerekend wegens gebrekkige ontwikkeling enz.). Is dit juist, zo vroegen zij.

- Regeling van de rechtspositie van vrijwillig opgenomen psychiatrische patiënten zal geschieden bij afzonderlijke wettelijke regeling.

- Hetzelfde blijkt de bedoeling ten aanzien van de regeling van de rechtspositie van terbeschikkinggestelden.

Kunnen de bewindslieden een indicatie geven van het tijdstip waarop indiening van een ontwerp van wet, inhoudende een regeling van de rechtspositie van t.b.-gestelden tegemoet gezien kan worden?

Tot aan de totstandkoming van zodanige wettelijke regeling zal, aldus de memorie van antwoord, de delegatie aan de Kroon in het eerste lid van artikel 37c Sr. onverkort gehandhaafd blijven.

Hoe moet de volgende zinsnede op blz. 14 memorie van antwoord worden verstaan: «de in het eerste lid (van artikel 37c Sr.) bedoelde algemene maatregel van bestuur zal geen afwijkingen van de Wet b.o.p.z. inhouden, nu het hoofdstuk rechtspositie niet van toepassing zal zijn»?

Betekent dit: het hoofdstuk rechtspositie uit de Wet b.o.p.z. zal niet van toepassing zijn op t.b.-gestelden, doch de algemene maatregel van bestuur ex artikel 37c, eerste lid, Sr. zal een identieke regeling inhouden?

Deze leden achtten het van belang dat ook voor terbeschikkinggestelden er duidelijkheid is omtrent met name de verantwoordelijke arts, het behandelingsplan en de omstandigheden waaronder van dwangbehandeling sprake kan zijn.

Deze leden begrepen overigens niet waarom met het wettelijk vastleggen van dit soort bepalingen gewacht zou moeten worden op een nieuwe wet en waarom deze bepalingen niet in de Beginselenwet Gevangeniswezen kunnen worden opgenomen en als zodanig geen onderdeel uitmaken van de onderhavige voorstellen.

Kunnen de bewindslieden aangeven op welke «andere regels inzake de t.b.s.» zij het oog hebben als zij onderaan blz. 14 van de memorie van antwoord spreken over de mogelijkheid bij algemene maatregel van bestuur regels te stellen ook ná de totstandkoming van deze wet (welke wet is hier precies bedoeld)?

Op een aantal andere punten de rechtspositie betreffende zouden deze leden nader ingaan bij de artikelsgewijze behandeling.

De leden van de V.V.D.-fractie hadden er begrip voor dat nu de Wet b.o.p.z. de rechtspositie van de t.b.r.-gestelden niet zal regelen, er enige tijd voor nodig is om een nadere wettelijke regeling van de rechtspositie van de betrokkenen te ontwerpen. Toch waren zij van mening dat een en ander snel zijn beslag zal moeten krijgen, reden waarom zij de Regering verzochten de opdracht van de in te stellen commissie te binden aan een tijdsduur.

De rechtspositie van terbeschikkinggestelden wordt ook in het gewijzigde ontwerp niet geregeld, zo moesten de leden van de fractie van D'66 helaas constateren. Met de indieners waren deze leden van mening dat de rechtspositie van terbeschikkinggestelden bij wet wordt geregeld. De procedure daartoe, zoals omschreven op blz. 14 van de memorie van antwoord, leek hen een zaak van lange duur te worden. Waarom hierop niet reeds nu, vooruitlopend hierop, middels een kleine wetswijziging, aan de verpleegden in de rijksinrichtingen de voordelen te verschaffen van de rechtspositieregeling zoals neergelegd in artikel 51 Beginselenwet Gevangeniswezen en verder? Bij de particuliere inrichtingen zou dan aangedrongen kunnen worden op het invoeren van enigerlei beklagmogelijkheid zeker wanneer een overeenkomst als waarvan sprake was, aan vernieuwing toe was, zo stelden deze leden.

Is het niet mogelijk, zo vroegen de leden van de P.S.P.-fractie zich af, om op basis van de rechtspositieregeling in de Wet b.o.p.z. een voorlopige rechtspositieregeling voor de t.b.r. gestelde te ontwerpen, waarin een aantal basisrechten alvast wettelijk vastgelegd worden, zolang er nog geen definitieve rechtspositieregeling tot stand is gekomen? Deze leden dachten met name aan het recht op contra-expertise door deskundigen, het recht om psychiatrische behandeling te weigeren, het recht om gehoord te worden ten aanzien van de beslissingen door de rechtbank, het Hof of de directeur van de inrichting genomen, die de t.b.r. gestelde betreffen en het recht om tegen bovenbedoelde beslissingen in beroep (of cassatie) te gaan.

Kunnen de bewindslieden meedelen, wanneer de commissie wordt ingesteld, die tot opdracht krijgt een wettelijke rechtspositieregeling op te stellen (blz. 14 memorie van antwoord)? Wat is de aard van de opdracht? Wie krijgen zitting in de commissie? Is het voor vertegenwoordigers van belangenverenigingen van gedetineerden en psychiatrische patiënten mogelijk om aan de commissie deel te nemen, zo wilden de leden van de P.S.P.-fractie ten slotte weten.

Teleurgesteld waren de leden van de C.P.N.-fractie vanwege het feit dat de rechtspositie van de t.b.r. gestelde in de rijksinrichtingen en particuliere inrichtingen niet gewijzigd is. Waarom is dit achterwege gelaten. Wordt er gewerkt aan een Beginselenwet Terbeschikkinggestelden? Wanneer wordt de indiening verwacht?

Naar het oordeel van de leden van de C.P.N.-fractie moet daarbij ook opnieuw aan de orde komen het actieve stemrecht voor t.b.r. gestelden. Deze leden zien niet in waarom in deze tijd t.b.r. gestelden een dergelijk recht zouden moeten ontberen.

Het leek hen wenselijk dat op korte termijn een beklagrecht voor t.b.r. gestelden wordt gerealiseerd. Gezien het feit dat als aan de t.b.r. gestelde elke persoonlijke verantwoordelijkheid en vrijheid ontnomen wordt, de terugkeer in de maatschappij zeer moeilijk wordt; doch zeker ook vanwege humanitaire overwegingen was het naar hun oordeel noodzakelijk bepaalde onvervreembare grondrechten toe te wijzen aan de t.b.r. gestelde. Daarbij dachten zij o.a. aan het versturen en ontvangen van brieven, het ontvangen van bezoekers, het respecteren van een zekere privacy. Deze rechten zouden alleen in welomschreven uitzonderlijke situaties kunnen worden opgeheven. Wat is het oordeel van de Minister?

Waarom is er geen rechtsmiddel gecreëerd tegen een weigering van proefverlof en voorwaardelijk verlof, en tegen overplaatsing op grond van artikel 47 Beginselenwet Gevangeniswezen?

Waarom is de voorwaardelijke t.b.r. gehandhaafd, ondanks de ernstige kritiek die van de zijde van deskundigen op deze maatregel is uitgeoefend? Houdt het uitspreken van een voorwaardelijke t.b.r. niet het gevaar in dat de stoornis door de druk die wordt uitgeoefend verergerd wordt, zo wilden de leden van de C.P.N.-fractie weten.

6. Overige vragen van algemene aard

De leden van de fractie van D'66 merkten nog op groot belang te hechten aan de waarborgen bij de verlenging. Verheugd waren zij dan ook dat het wetsontwerp voor de verlenging een regeling voorstelt waarbij beroep op de bijzondere kamer van het gerechtshof te Arnhem mogelijk wordt. Evenwel, dat in artikel 509v de mogelijkheid tot beroep bij een eerste verlenging tot één jaar in de nieuwe regeling uitgesloten blijft, achtten deze leden onaanvaardbaar. Ook de indieners geven toe dat dit voorstel een vermindering van waarborgen voor de terbeschikking gestelde lijkt in te houden. Doch stel dat de betrokkene, die tegen de betreffende verlenging in beroep zou willen gaan en in het gelijk zou worden gesteld, ware een beroepsmogelijkheid aanwezig, dan wordt de mogelijkheid om de verlenging aan te vechten hem thans ontnomen, omdat zulks de behandeling zou schaden. Een behandeling waarvan hij wenst aan te tonen dat deze niet langer geboden is. Het scheen de leden van de fractie van D'66 toe dat hier behandelingsdoelinden op voorhand voorrang kregen op een met fundamentele rechtswaarborgen omklede procedure. Een keuze die deze leden in strijd leek te zijn met de geest van het gehele voorstel.

Tot slot konden de argumenten van de zijde van de Regering om, wanneer het gaat om de verlenging van de terbeschikkingstelling die rechtbank bevoegd te laten zijn in welk arrondissement de betreffende inrichting gelegen is, de leden van deze fractie niet overtuigen. Het is juist de vaste samenwerkingsverhouding tussen openbaar ministerie en rechter enerzijds en de behandelingsinstanties anderzijds, welke de indieners als een voordeel noemen, die de leden van deze fractie in de periode van het nemen van de beslissing omtrent verlenging, betreurden. Een onafhankelijk oordeel over de noodzaak van een verlenging zou door de aangebrachte wijziging in het wetsontwerp op zijn minst worden bemoeilijkt. Eén en ander zou evenwel worden ondervangen door de mogelijkheid van hoger beroep op het Hof in Arnhem, zo schrijven de bewindslieden. Het kwam de leden van de fractie van D'66 echter principiële onjuist voor om de bewaking van voldoende onafhankelijkheid van het rechterlijk oordeel bij voorbaat naar een eventuele vervolgfase van het beroep te verleggen. Derhalve vroegen deze leden, alles overziende, de bewindslieden de volgende suggestie te willen overwegen, een suggestie overigens welke reeds in de eerste fase van de behandeling van het onderhavig wetsontwerp naar voren is gebracht, doch waarop niet is gereageerd van de zijde van de Regering. De voordelen verbonden aan de instelling van een centrale beroepsinstantie, zouden reeds in eerste instantie te verwezenlijken zijn, door per hofressort één rechtbank speciaal met de verlengingsprocedures te belasten. Daarmee kan de indruk vermeden worden als zou de verlenging een soort onderonsje zijn tussen inrichting en rechtbank, terwijl bovendien het belangrijke voordeel bewaard blijft dat rechters vorderingen tot verlenging beter kunnen vergelijken, hetgeen voortvloeit uit het feit dat alle verpleegden van een inrichting bij verlenging onder dezelfde rechtbank zullen ressorteren, aldus deze leden.

De leden van de P.S.P.-fractie hadden met verbazing kennis genomen (blz. 25 memorie van antwoord) van de door de bewindslieden aangevoerde argumentatie tegen de bezwaren van een te nauwe samenwerking tussen rechtbank en inrichting. Het argument dat de eventuele partijdigheid van de rechtbank ten gunste van de inrichting gecompenseerd wordt door de jurisprudentie van het Hof te Arnhem, achtten deze leden volstrekt onvoldoende. Het is naar de mening van deze leden te allen tijde de taak van de rechtbank om beslissingen zorgvuldig en gelijkmatig te nemen. Het vertrouwen in de onafhankelijkheid van de rechtsprekende macht wordt anders in ernstige mate geschonden. De leden van de P.S.P.-fractie willen daarom erop aandringen dat de bewindslieden heroverwegen of de rechtbank van het ressort waarin de inrichting is gelegen, de verlengingsbeslissing moet nemen.

De leden van de P.S.P.-fractie achtten de termijnen genoemd in artikel 509o te kort. De rechtbank hoeft namelijk pas twee resp. drie maanden na de aanvraag door het ministerie uitspraak te doen artikel 509t. Dit zou ertoe kunnen leiden dat de t.b.r. gestelde die geen verlenging krijgt, maximaal twee maanden te lang in de inrichting heeft gezeten. De leden van de P.S.P.-fractie zouden de bewindslieden in heroverweging willen geven artikel 509o in diër voege te wijzigen, dat de rechtbank vóór het moment van aflopen van de t.b.r. uitspraak heeft gedaan over de verlenging.

Hoe staan de bewindslieden, zo vroegen de leden van de P.S.P.-fractie zich af, tegenover de mogelijkheid aan de t.b.r. gestelde om door een deskundige een contra-expertise te laten verrichten? (vergl. artikelen 37, 37b WvSr. en art. 509o lid 4 WvSv.) Zou op deze wijze, zo vroegen de leden zich af, niet een zo evenwichtig en objectief mogelijke afweging gewaarborgd worden? Een zorgvuldige psychiatrische rapportage kan bijzonder moeilijk tot stand komen, indien er van de kant van de t.b.r. gestelde geen vertrouwen in de psychiater bestaat.

De argumenten waarom beroep tegen een eerste verlenging met een jaar niet mogelijk is, hadden de leden van de P.S.P.-fractie niet overtuigd. In de argumentatie (blz. 19 memorie van antwoord) speelt het behandelingsaspect de hoofdrol, terwijl de artikelen 38 d en e als voorwaarden voor verlenging van de t.b.r. de veiligheid van personen en goederen noemen. Hoe valt dit met elkaar te rijmen?

Is het niet wenselijker vanuit het oogpunt van rechtszekerheid en rechtsgelijkheid, zo vroegen de leden van de P.S.P.-fractie zich af, de t.b.r. gestelde tegen elke beslissing van de rechtbank of het Hof een beroepsmogelijkheid te geven artikelen (509n, lid 2, 509v, lid 1 en 509x, lid 2)? Is het vanuit dezelfde oogpunten ook niet wenselijker, dat de t.b.r. gestelde het recht krijgt bij alle beslissingen die hem betreffen en door de rechtbank of in beroep genomen zijn, gehoord te worden (artikelen 509s, lid 3 en 509w, lid 2)? Graag zouden de leden van de P.S.P.-fractie de mening van de bewindslieden hierover willen horen.

De leden van de C.P.N.-fractie waren van mening dat in het wetsontwerp en in de memorie van antwoord onvoldoende aandacht wordt geschonken aan de extreme wachttijden waarmee t.b.r. gestelden worden opgezaald voordat ze uiteindelijk in een t.b.r. inrichting terechtkomen. Vooral het feit dat vele t.b.r. gestelden langdurig in Huizen van Bewaring moeten wachten, voordat zij in het Selectie Instituut worden onderzocht, was naar de mening van de leden van de C.P.N.-fractie ongewenst. Hoe oordeelt de Minister over het idee zoals dat in een reactie van de BWO-Groningen naar voren wordt gebracht om de scheiding tussen observatie en selectie op te heffen en de tussenschakel van het Selectie Instituut weg te nemen?

Artikelen

Artikelen 37a, 37b, 38 en 38c

Naar de leden van de P.v.d.A.-fractie hadden begrepen regelt artikel 37a wie (verdachte wiens geestesvermogens enz.) en onder welke voorwaarden (misdrijf, waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten én de veiligheid van anderen, enz. eist die maatregel) ter beschikking kan worden gesteld. Deze leden begrepen niet waarom het tweede criterium wordt herhaald in de artikelen 37b, bevel tot verpleging en 38c, een later volgend bevel tot verpleging op grond van feiten en omstandigheden enz.

Slechts bij artikel 38, t.b.s. sec, dat wil zeggen onder voorwaarden maar zonder het bevel tot verpleging, wordt het veiligheids criterium niet herhaald. Nu hadden deze leden in de memorie van antwoord wel gelezen dat het «veiligheids criterium» van artikel 37a geen absoluut criterium zou zijn, maar wat betekent dat? Toch niet dat iemand ook zonder dat aan het veiligheids criterium voldaan is ter beschikking gesteld zou kunnen worden? En

als, zoals de memorie van antwoord eveneens stelt, met betrekking tot de artikelen 37b en 38c, bevel tot verpleging, aan zwaardere eisen moet zijn voldaan dan met betrekking tot het enkele bevel tot t.b.s. onder voorwaarden waarom wordt dat dan niet veel duidelijker in de tekst van de wet zelf tot uitdrukking gebracht? Nu wordt alleen maar de indruk van herhaling gewekt, behalve dan in artikel 38 waar van herhaling géén sprake is.

De leden van de P.S.P.-fractie vroegen zich af, waarom in artikel 38a, lid 2, expliciet enkele voorwaarden worden genoemd. Indien aansluiting is gezocht bij de tekst in artikel 14c Wetboek van Strafrecht, waarom is dan, zo vroegen deze leden zich af de eerste volzin van artikel 14c, lid 2, in artikel 38a lid 2, weggelaten? Bestaat nu niet het gevaar, dat deze voorwaarden – onbedoeld – indicatief gaan werken? Op welke wijze kan de t.b.r. gestelde meebepalen welke voorwaarden haar/hem worden opgelegd, zo wilden de leden van de P.S.P.-fractie weten.

Artikel 37a

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen om een nadere uitleg van de laatste zin van dit artikel. Wat betekent het precies, dat het eerste lid van dit artikel en het eerste lid van artikel 37 *te zamen* ter zake van hetzelfde misdrijf kunnen worden toegepast? Betekent het alleen maar dat ook een volledig ontoerekenbare verdachte in plaats van in een psychiatrisch ziekenhuis (artikel 37) geplaatst te worden ter beschikking kan worden gesteld?

Tevens vroegen deze leden zich af of niet duidelijker in de tekst tot uitdrukking moet worden gebracht dat er een relatie dient te bestaan tussen het begane misdrijf en de gebrekkige ontwikkeling van de geestvermogens van de verdachte of zijn ziekelijk gestoord zijn.

Artikelen 37b en 37c

In deze en andere artikelen wordt gesproken van verpleging en behandeling. De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen wat het verschil is tussen beide. Kunnen de bewindslieden van beide een definitie geven? Wordt bedoeld dat de ter beschikking gestelde in ieder geval verpleegd zal worden en het recht heeft op behandeling, maar dat hij tevens het recht heeft om de behandeling te weigeren conform het gestelde in het wetsontwerp b.o.p.z.?

Deze leden hadden reeds de wens uitgesproken dat de algemene maatregel van bestuur ex artikel 37c identiek zou zijn aan hoofdstuk III van het ontwerp van wet b.o.p.z. Zijn de bewindslieden reeds in staat om het ontwerp voor de algemene maatregel van bestuur toe te voegen aan de nota naar aanleiding van het eindverslag? Zal de ter beschikking gestelde in beginsel behandeling kunnen blijven weigeren? Welke bijzondere aanwijzingen aan het hoofd van de inrichting met betrekking tot bepaalde verpleegden te geven hebben de bewindslieden op het oog? Welke bijzondere beperkingen ten aanzien van bewegingsvrijheid, briefwisseling of bezoek beogen zij naast de beperkingen waarin het ontwerp van wet b.o.p.z. (artikel 39) reeds voorziet?

In de memorie van antwoord wordt gesteld, dat er van wordt afgezien te bepalen dat het advies op multidisciplinair onderzoek moet zijn gebaseerd en tevens dat in de praktijk het gerichte onderzoek steeds een multidisciplinair karakter heeft. Is de huidige formulering in het wetsvoorstel dan niet te beperkt door te spreken over «een met redenen omkleed en ondertekend advies van een psychiater»? Wordt hiermee de eindverantwoordelijkheid voor het advies niet geheel in handen gegeven van een persoon als representant van een discipline uit een multidisciplinair team? Sluit een dergelijke bepaling niet te veel eventueel tegenstrijdige adviezen van de verschillende bij een onderzoek betrokken deskundigen uit? Het afzien van de bepaling dat het advies op multidisciplinair onderzoek moet zijn gebaseerd hoeft toch niet te leiden tot een feitelijk uitsluiten van een multidisciplinaire advisering.

Artikel 509h

De memorie van antwoord op een vraag inzake artikel 509n, namelijk of hoger beroep mogelijk zal zijn tegen de beslissing tot toepassing van artikel 38c (alsnog het bevel tot verpleging) zegt dat dit gepaard zou moeten gaan met een overeenkomstige mogelijkheid ten aanzien van een last tot tenuitvoerlegging van een voorwaardelijke straf op grond van artikel 14 Sr., welke kwestie in studie is bij de Commissie alternatieve strafrechtelijke sancties. De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen of deze commissie eveneens zal bestuderen de mogelijkheid van beroep tegen beslissingen inzake beëindiging van het proefverlof en hervatting van de verpleging van degene wiens verpleging voorwaardelijk was beëindigd.

Artikel 509j

De leden van de P.v.d.A.-fractie waren van mening dat het de voorkeur zou verdienen indien de rechter die de t.b.s. heeft gelast tevens de competente rechter zou zijn om te beslissen over vorderingen c.q. verzoeken met betrekking tot de artikelen 38b en 38c.

Artikel 509o

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen waarom in de tweede alinea van onderen opeens het woord «arts» opduikt, terwijl verder overal van psychiater gesproken wordt.

Artikel 509p

De leden van de P.v.d.A.-fractie hadden hier met betrekking tot de competente rechter dezelfde vraag als vermeld bij 509j. In plaats van de rechter die de t.b.s. heeft gelast stellen de bewindslieden als competente rechter inzake verlenging de rechter voor van het arrondissement waarin de inrichting gelegen is (bij verpleging van overheidswege) en anders die van de woonplaats van de t.b.-gestelde. Zij begrepen wel waarom de bewindslieden een voorkeur hebben voor de door hen gekozen oplossing, doch zij meenden dat daaraan toch ook nadelen verbonden zijn.

Een rechter die niet het bevel tot t.b.s. heeft gegeven, doch wel over verlenging zal moeten oordelen zal veel minder betrokken zijn bij de zaak dan de rechter die het oorspronkelijke bevel gaf. Voorts kan wat de bewindslieden als voordeel aanvoeren, nl. het efficiënter verloop van de communicatie tussen de staf van de inrichting en de rechtbank en de mogelijkheid van groei van een meer vaste samenwerkingsverhouding tussen OM en rechter enerzijds en de behandelingsinstanties anderzijds, evenzeer als een nadeel beschouwd worden voor de t.b.-gestelde. De BWO, afd. Groningen wijst daar naar de mening van deze leden terecht op. De onafhankelijkheid van het rechterlijk oordeel kan in het geding komen wanneer de contacten tussen de verschillende betrokken instanties te nauw worden.

Artikel 509s

De ter beschikking gestelde die niet van overheidswege wordt verpleegd, heeft wél het recht tot inzage van de stukken (advies psychiater). De van overheidswege verpleegde heeft zelf dat recht niet, zijn raadsman echter wel op grond van artikel 509r, tweede lid. De leden van de P.v.d.A.-fractie waren van mening dat ook de verpleegde zelf inzagerecht zou moeten hebben. Uit de memorie van antwoord op blz. 22 was hen niet duidelijk geworden waarom de verpleegde het niet en de niet-verpleegde het recht wel zou kunnen hebben. Wat zijn, volgens de bewindslieden, nu precies de bezwaren tegen inzage van psychiatrische gegevens door iemand die nog van overheidswege wordt verpleegd? Is het niet-toekennen van het inzagerecht aan de verpleegde zelf ook niet in strijd met een aanbeveling van de commissie-Dijk (blz. 49 e.v. van het eindrapport)?

Artikel 509s, tweede lid, biedt het OM de mogelijkheid deskundigen te dagvaarden. De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen de mogelijkheid voor de ter beschikking gestelde te openen om, indien gewenst, zelf een deskundige aan te wijzen.

Artikel 509s, derde lid, schrijft voor dat de rechter «zo enigszins mogelijk» de ter beschikking gestelde hoort. De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen wat de bewindslieden met deze toevoeging precies bedoelen. Naar hun mening dient de rechter de t.b. gestelde altijd te horen, tenzij dat op grond van zijn lichamelijke of geestelijke gesteldheid volstrekt uitgesloten is. In dat geval zou de rechter zijn raadsman moeten horen. Een en ander zou naar de mening van deze leden duidelijker in de wetstekst tot uitdrukking moeten komen en moeten gelden zowel voor de verpleegde als voor de niet-verpleegde. Aan de laatste wordt immers geen raadsman toegevoegd. De kans bestaat dan dat de niet-verpleegde in het geheel niet wordt gehoord, ook niet via een raadsman, als de rechter zou oordelen dat het niet mogelijk is de t.b. gestelde zelf te horen.

Artikel 509v

Dit artikel opent de mogelijkheid bij het gerechtshof in Arnhem in beroep te gaan tegen verlenging van de t.b.s., tenzij het een eerste verlenging betreft en die verlenging voor één jaar geldt.

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen zich af of toch ook in dit geval niet een beroepsrecht zou moeten worden gegeven om de ter beschikking gestelde te beschermen tegen mogelijke lichtvaardige advisering tot verlenging. Een beroepsrecht ook tegen een eerste verlenging met een jaar kan een stok achter de deur vormen voor de deskundigen die de t.b. gestelde hulp en steun geven of verplegen/behandelen om zich voldoende in te zetten voor de t.b. gestelde en het programma op tijd af te werken

Met een tijdige beantwoording van deze vragen en opmerkingen acht de commissie de openbare behandeling van dit ontwerp voldoende voorbereid.

De voorzitter van de commissie,
Roethof

De griffier van de commissie,
Kerkhofs